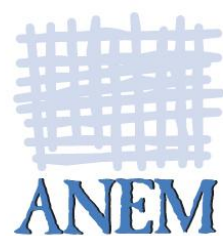

**PRAVNI
MONITORING
MEDIJSKE
SCENE
U SRBIJI**

Izveštaj za jul 2012.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FOUNDATION FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

**Ovaj Monitoring Izveštaj je realizovan
uz finansijsku podršku Fondacije za otvoreno društvo**

SADRŽAJ:

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA.....	3
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA.....	10
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA.....	12
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA.....	13
	REGULATORNA TELA.....	13
	DRŽAVNI ORGANI.....	15
	KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA.....	17
V	PROCES DIGITALIZACIJE.....	17
VI	PROCES PRIVATIZACIJE.....	18
VII	ZAKLJUČAK.....	19

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. *Pretnje i pritisci*

1.1. Radio televizija Vojvodine objavila je 4. jula da je njihovog novinara Nenada Jovičevića i snimatelja Lasla Raca, dok su snimali požar u radionici preduzeća Agro-Lend u Bečeju, verbalno i fizički napao vlasnik tog preduzeća, Roland Sabolčki. Sabolčki je, kako je preneo RTV, uz psovke i pretnje, prvo snimatelja sa trotoara ispred radionice odgurao na put, a potom pokušao i da mu otme kameru, u čemu je sprečen intervencijom policije. Novinarska udruženja osudila su napad i insistirala na tome da ovaj i svaki napad na novinare bude valjano sankcionisan, kako bi se i na taj način poslala poruka da je sa praksom koja je ohrabivala napade na novinare, tako što napadači ili nisu bivali otkriveni, ili su, ako i budu otkriveni, kažnjavani samo simbolično, napokon gotovo. Nekoliko dana kasnije, Roland Sabolčki obratio se pismom upravi Radio-televizije Vojvodina, u kojem se izvinjava zbog svog postupka. Sabolčki u pismu, za koje je tražio da bude objavljeno, ističe da je požar u radionici bio najteži trenutak u njegovom životu, ali da to ne predstavlja opravdanje za njegovo ponašanje.

Mediji su preneli da je zbog velikog broja buradi sa uljem u radionici u kojoj je izbio požar, moglo doći do ozbiljne tragedije. Nesporno je da je javnost imala opravdani interes da o ovome bude obavještena. Zakon o javnom informisanju predviđa da niko ne sme da ograničava slobodu javnog informisanja nijednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, a posebno da ne sme vršiti bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Kako iz konteksta proizilazi da je Sabolčki zapravo imao nameru da spreči emitovanje snimka u televizijskom programu, to je važno napomenuti da je Krivičnim zakonikom, u članu 149. stav 2, neovlašćeno sprečavanje ili ometanje emitovanja televizijskog programa sankcionisano kao krivično delo novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Do zaključenja ovog izveštaja nije saopšteno da li je i kakav postupak nadležno tužilaštvo pokrenulo. U svakom slučaju, činjenica da se Roland Sabolčki izvinio upravi Radio-televizije Vojvodina zbog svog postupka, te da je naveo da za takvo ponašanje nije imao nikakvo opravdanje, mogla bi da svedoči o jačanju svesti o značaju slobode izražavanja, te o društvenoj neprihvatljivosti napada na novinarske ekipe koje izveštavaju o stvarima od javnog interesa, bez obzira na konkretne okolnosti.

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi, bili smo svedoci još jednog, doduše polovičnog izvinjenja novinaru i redakciji, konkretno, novinarki Olji Bečković i Televiziji B92. Naime, lider jedne od stranaka nove parlamentarne većine, Velimir Ilić, koji je na konferenciji za štampu održanoj 17. jula, optužio Televiziju B92 da vodi medijsku hajku protiv njega, a za novinarku Olju Bečković rekao da „nije zdrava“ i da je treba „pravno prevaspitati“, izjavio je dva dana kasnije da, iako i dalje smatra da se protiv njegovih saradnika i njega lično na toj televiziji vodi „politička hajka“, priznaje da je burno reagovao i izvinjava se „i TV B92 i gospođi Bečković“. Desetak dana kasnije, Velimir Ilić izabran je za ministra građevinarstva i urbanizma u novoj Vladi Republike Srbije, a skupštinska većina nije smatrala da Ilićevi, više puta ponovljeni napadi na medije i novinare, predstavljaju bilo kakvu smetnju da mu se poveri odgovorna javna funkcija. Podsetimo, pre samo nekoliko meseci, Ilić je nepravosnažno osuđen da novinaru Vladimiru Ješiću plati naknadu štete povodom napada i uvreda tokom snimanja intervjua 2003. godine. Ovaj političar ima dugu istoriju uvreda i pretnji na račun i Olje Bečković i B92, ali i drugih medija i novinara, te njegovo najnovije imenovanje svakako daje razlog za zabrinutost da se odnos vlasti i novinara neće promeniti ni sa dolaskom nove vladajuće koalicije na vlast u Srbiji.

1.2. Ljiški informativni servis saopštio je 12. jula da je novinarka Mira Kojić, saradnica Revije „Kolubara“ i dugogodišnja dopisnica „Napreda“ iz Valjeva, izbačena sa prve sednice Opštinskog veća Ljiga u novom sazivu. Servis je preneo da je Miru Kojić, čim je ušla u prostoriju u kojoj se sednica održavala, predsedavajući Opštinskog veća, Miodrag Starčević, obavestio da je sednica zatvorena za javnost i pozvao da napusti prostoriju. Pošto je novinarka tražila da na sednici, radi fotografisanja članova Opštinskog veća, ostane koliko i ekipa Televizije Ljig, stanice čiji se program distribuira u lokalnom kablovskom sistemu bez dozvole Republičke radiodifuzne agencije, Starčević je pozvao policiju da je sa sednice udalji. Na zahtev novinarke da se i ostali članovi Opštinskog veća izjasne o njenom izbacivanju, oni su to i učinili, donevši jednoglasnu odluku o njenom udaljavanju sa sednice. Vladajuću većinu u Ljigu čine članovi Socijalističke partije Srbije, Nove Srbije, Ujedinjenih regiona Srbije, Demokratske stranke Srbije i Srpske radikalne stranke.

Za opštinska veća, kao organe lokalne samouprave, kao uostalom i za sve državne organe i organizacije, organe teritorijalne autonomije, javne službe i javna preduzeća, poslanike i odbornike, važi obaveza propisana Zakonom o javnom informisanju da informacije o svome radu učine dostupnim za javnost i to pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila. U konkretnom slučaju Opštinskog veća u Ljigu, ne samo da se uopšte ne vidi da li su postojali i koji su mogli biti razlozi zatvaranja sednice za javnost i predstavnike medija, već je očigledno došlo i do zakonom izričito zabranjene diskriminacije novinara i medija, budući da jedna ekipa, ekipa Televizije Ljig, pri čemu se još radi i o mediju koji program emituje kablovski bez odgovarajuće dozvole što je u izričitoj suprotnosti sa odredbama Zakona o radiodifuziji, slobodno snima sednicu sa koje je novinarka Mira Kojić izbačena. Kako slučajevi, kao ovaj u Ljigu, nisu retki, može se zaključiti da važeći pravni okvir u Srbiji, i pored toga što propisuje obavezu da se informacije o

radu organa lokalne samouprave, ali i drugih državnih organa, učine dostupnim za javnost pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila, zapravo oskudeva u mehanizmima koji bi obezbedili da se ta obaveza dosledno poštuje. Bez utvrđivanja odgovornosti za ovakva kršenja zakona i bez adekvatnog sankcionisanja odgovornih, zabrana diskriminacije novinara i medija i obaveza transparentnosti državnih organa i organa lokalne samouprave u svom radu, preti da ostane samo deklarativna i zavisna isključivo od dobre volje pojedinačnih nosilaca javnih funkcija.

2. Sudski postupci

2.1. Nezavisno udruženje novinara Srbije, saopštenjem objavljenim početkom jula, protestovalo je povodom neshvatljivo dugog trajanja sudskog postupka u kojem treba da bude utvrđena odgovornost za slučaj iz juna 2000. godine, kada je Produkciskoj grupi „Mreža“ oduzeta kamera na ulici u centru Zemuna. Tada su novinarki PG „Mreža“, Snežani Stojadinović, i snimatelju Aleksandru Kostiću, dok su snimali prilog o napadu na fotokopirnicu Ljubomira Rankova, dvojica pripadnika obezbeđenja Srpske radikalne stranke oduzela kasetu sa snimljenim materijalom i kameru i odnela ih u obližnje sedište Srpske radikalne stranke, uz objašnjenje da će kamera biti vraćena čim se u sedištu stranke pogleda snimljeni materijal. Nekih pola sata kasnije, pred policijom koju je PG Mreža pozvala, očevici su prepoznali jednog od dvojice pripadnika obezbeđenja, kako izlazi iz sedišta Srpske radikalne stranke u pratnji visokog funkcionera stranke, tada ministra saobraćaja u Vladi Republike Srbije, Dragana Todorovića. U optužnici koja je povodom ovog slučaja podignuta u novembru 2001. godine, protiv Branislava Gavrilovića i Nebojše Gavranova, tadašnje Okružno tužilaštvo je oduzimanje kamere tretiralo kao tešku krađu, ne ispitavši da li je i ko iz Srpske radikalne stranke, u čije sedište je kamera odneti, dao nalog da se kamera oduzme. U saopštenju NUNS-a navodi se da se jedanaest godina i sedam meseci nakon podizanja optužnice, te nakon zakazivanja 37 pretresa i tri obavljena veštačenja, postupku i dalje ne nazire kraj.

Postupak koji se vodi protiv okrivljenih za oduzimanje kamere Produkciskog grupe „Mreža“, grubo oslikava nedelotvornost sudske zaštite slobode izražavanja u Srbiji. Ekipa Produkciskog grupe „Mreža“ snimala je u junu 2000. godine izjave Ljubomira Rankova i novinara Dragana Stojovića, tada predsednika i potpredsednika Saveza nezavisnih građana za Zemun, ispred fotokopirnice Ljubomira Rankova, koja je, kako se sumnjalo, zbog umnožavanja kritičkih materijala prema radikalnoj opštinskoj vlasti u Zemunu, bila napadnuta prethodnog dana. Istraga koja je vođena, kao i suđenje koje je usledilo i još traje, zanemarila je činjenicu da okrivljeni, kao pripadnici stranačkog obezbeđenja, verovatno nisu radili samoinicijativno, već po nalogu nekoga od stranačkih funkcionera. Tako imamo još jedan od, u Srbiji inače brojnih slučajeva, u kojima se postupci povodom napada na novinare, oduzimanja ili uništavanja njihove opreme, i kada se vode, vode samo protiv neposrednih izvršilaca, a ne i protiv nalogodavaca i podstrekača. Kada se svemu

tome doda i sama činjenica da se postupak vodi već duže od decenije, a da još nema ni prvostepene, a kamoli pravnosnažne odluke, utisak o neefikasnosti sudske zaštite slobode izražavanja u Srbiji postaje više nego poražavajući. Poređenja radi, protiv Dragana Stojovića koji je u ovom postupku saslušan kao svedok, budući da je spornog dana bio jedno od lica koje je Produkcijaska grupe „Mreža“ u vreme oduzimanja kamere intervjuisala, i koji je nakon jednog od neodržanih pretresa 2002. godine objavio tekst u kome je ukazao da bi Dragan Todorović mogao da bude nalogodavac oduzimanja kamere, budući da je kao visoki funkcioner stranke nesporno bio u sedištu stranke spornog dana, kao i da mu je jedan od okrivljenih bio lični telohranitelj, postupci po dve tužbe koje je Todorović tim povodom podneo, davno su okončani. Po Todorovićevoj privatnoj krivičnoj tužbi za klevetu, Stojković je oslobođen, ali je u parnici za naknadu štete osuđen prvo da Todoroviću plati 500.000,00 dinara, da bi taj iznos u postupku po žalbi bio smanjen na 350.000,00 dinara, a u postupku po reviziji dodatno smanjen na 200.000,00 dinara. Prvostepena presuda doneta je 2006. godine, presuda po žalbi 2008, a po reviziji 2009. godine. Za sve to vreme, krivični postupak protiv lica okrivljenih da su oduzela kameru i dalje traje. Zbog toga, padoksalno, 12 godina nakon incidenta, jedini koji je u međuvremenu pravnosnažno osuđen da bilo šta plati u vezi sa oduzimanjem kamere, nije ni nalogodavac njenog oduzimanja, koji je sve vreme ostao nepoznat, niti neposredni izvršioци koji su poznati ali se ili ne odazivaju na sudske pozive ili pozivaju na nesposobnost da prate suđenje, već samo novinar koga su njegove kolege iz Produkcijaska grupe „Mreža“ intervjuisale neposredno pre oduzimanja kamere.

2.2. Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM), Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) i Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) protestovali su 12. jula povodom presude kojom su Radio 021, novosadski „Dnevnik“ i urednici ovih medija, pred Višim sudom u Novom Sadu, pravnosnažno osuđeni da plate naknadu štete za povredu časti i ugleda tužioca Gorana Uroševića koji se trenutno nalazi na odsluženju zatvorske kazne u Požarevcu. Tužba je usledila nakon vesti koja je objavljena na portalu Radija 021 i u listu „Dnevnik“, u novembru prošle godine, o presudi po kojoj su Urošević i Blažo Bošković iz Starih Ledinaca osuđeni na zatvorske kazne u trajanju od pet, odnosno četiri godine zatvora, zbog krivičnog dela iznude. U tekstu je pogrešno navedeno da se ta presuda odnosila na slučaj iznude iz 2007. godine (u tom procesu je tadašnji Okružni sud postupak protiv Uroševića obustavio), a ustvari se odnosila na slučaj iz 2009, kada su ova dvojica, kako se u presudi navodi, „pretnjama i batinama vršili iznudu nad većim brojem žena na Kačkoj petlji“.

Zakonom o javnom informisanju predviđeno je da svako lice na koje se odnosi netačna informacija, a koje zbog njenog objavljivanja trpi štetu, ima pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete. Pri tome, odgovornost ne bi smela da bude objektivna, već uslovljena odsustvom dužne novinarske pažnje. Novinari i odgovorni urednici su, naime, po zakonu dužni da pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, sa pažnjom primerenom okolnostima, provere njeno poreklo, istinitost i potpunost. U konkretnom

slučaju, dva novosadska medija su šturu informaciju o presudi zbog krivičnog dela iznude dopunila raspoloživim, ranije objavljenim informacijama, o tome da je protiv istih lica postupak pokrenut zbog slučaja iznude iz 2007. godine, dok se zapravo radilo o drugom slučaju iznude iz 2009. godine. Ključni problem u ovakvim slučajevima ostaje pitanje načina na koji sudovi cene dužnu novinarsku pažnju, odnosno pažnju primerenu okolnostima konkretnog slučaja. U praksi srpskih sudova je gotovo nemoguće, makar i samo ilustracije radi, naći presudu u kojoj sud zaključuje da objavljena informacija zaista nije tačna, ali da ne postoji osnov za naknadu štete, budući da novinar i urednik jesu postupali sa dužnom novinarskom pažnjom. Takođe, kada se pozivaju na odsustvo dužne novinarske pažnje kao razlog obavezivanja medija da plati naknadu štete, sudovi po pravilu propuštaju da jasno utvrde šta je zahtevani standard dužne novinarske pažnje nalagao u konkretnom slučaju. Ovo u praksi kreira situaciju u kojoj mediji praktično nemaju pravo na grešku, bez obzira na okolnosti u kojima je do greške došlo, te do potpunog ignorisanja zahteva profesije da se vesti, kao „kvarljiva roba“, objavljuju brzo, dok njihovo objavljivanje još ima smisla. U tom smislu je i u konkretnom slučaju, po svemu sudeći, jedino bilo važno da li je tužilac osuđen za slučaj iznude iz 2007. ili iz 2009. godine, a ne i to šta je zahtevani standard dužne novinarske pažnje nalagao u konkretnom slučaju, odnosno da li su novinari i urednici dve novosadske redakcije sa pažnjom primerenom okolnostima, u datim uslovima i imajući u vidu potrebu da se vesti objavljuju kada su aktuelne, objektivno mogli utvrditi da se u konkretnom slučaju radilo o dva, a ne o jednom krivičnom postupku, protiv istih lica, za dva ista, odnosno istovrsna krivična dela, sa različitim ishodom. Takođe, imajući u vidu da tužilac jeste pravosnažno osuđen za krivično delo iznude, da je na izdržavanju kazne u drugom delu zemlje, da je i njemu, ali i njegovom okruženju u zatvoru, pristup i regionalnoj štampi iz Novog Sada, ali i Internetu, verovatno ograničen, postavlja se pitanje kako je sud cenio nastalu nematerijalnu štetu. Naime, opšta pravila određivanja naknade nematerijalne štete podrazumevaju da se novčana naknada na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede ugleda ili časti, dosuđuje samo izuzetno, ako okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i njihovo trajanje, to opravdavaju. Ratifikovana Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda predviđa da se sloboda izražavanja može ograničiti, između ostalog, samo u meri u kojoj je to neophodno u demokratskom društvu. U konkretnom slučaju, svakako bi bilo interesantno videti na koji način je postupajući sud utvrdio da okolnosti slučaja, jačina bolova koje tužilac trpi i njihovo trajanje, opravdavaju novčanu naknadu nematerijalne štete, kao i sa kojih razloga je cenio da je u konkretnom slučaju određivanje novčane naknade neophodno u demokratskom društvu, odnosno da svrha zaštite prava tužioca nije mogla biti postignuta i na drugi način, uz poštovanje principa proporcionalnosti.

2.3. UNS, NUNS i NDNV pozvali su predsednika Srbije, Tomislava Nikolića, da donese odluku o pomilovanju Lasla Šaša iz Subotice koji od 20. jula izdržava kaznu zatvora zbog presude Osnovnog suda u Subotici, potvrđene presudom Apelacionog suda u Novom Sadu, kojom je zbog krivičnog dela uvrede kažnjen novčanom kaznom od 150.000,00 dinara, a koja je, rešenjem Osnovnog suda

u Subotici, zamenjena kaznom zatvora u trajanju od 150 dana zbog neplaćanja novčane kazne u ostavljenom roku. Šaš je kažnjen po privatnoj krivičnoj tužbi vođe mađarskog desnog ekstremističkog pokreta „64 Županije“, Lasla Torockaja, zbog svog teksta koji je, kao pismo čitaoca, objavljeno 24. aprila 2007. godine u dnevnom listu „Magyar Szó“. Laslo Šaš je novinar koji je svojevremeno sarađivao sa listovima na mađarskom jeziku, „Magyar Szó“ iz Novog Sada i „Hét Nap“ iz Subotice. U spornom tekstu Laslo Šaš je izneo kritiku delovanja Lasla Torockaja kao ekstremnog desničara, a u svoju odbranu izneo je da nije želeo da uvredi Torockaja, već da ovdašnju omladinu zaštiti od velikomađarskog nacionalizma. Inače, sudski postupak vođen je u vreme dok je Laslu Torockaju bio zabranjen ulazak u Srbiju odlukom MUP-a, koji ga je označio kao ekstremistu. UNS, NUNS i NDNV istakli su da, zbog teškog materijalnog položaja, Laslo Šaš, ne samo da nije mogao da plati kaznu koja mu je presuđena, već je u drugostepenom postupku bio prinuđen da se sam brani, pošto nije mogao da plati advokata nakon što je advokat koji ga je zastupao u prvostepenom postupku preminuo.

O paradoksu da ukidanje zatvorske kazne za klevetu i uvredu i njeno zamenjivanje samo novčanom, izmenama Krivičnog zakonika iz 2005. godine, preti da dovede do toga da u Srbiji, po prvi put nakon dvadeset, a možda i više godina, neko završi u zatvoru zbog uvrede u medijima, pisali smo pre samo dva meseca. Tada je aktivista Antifašističke akcije iz Novog Sada, Zoran Petakov, dobio rešenje o izdržavanju kazne zatvora u trajanju od sto dana, jer nije platio kaznu za uvredu Irineja bačkog, episkopa Srpske pravoslavne crkve, nanetu u televizijskoj emisiji „Klopka“ na BK televiziji još 2005. godine. Podsetimo, dok su do izmena zakona iz 2005. godine, kazne za klevetu i uvredu, i kada su izricane, po pravilu izricane samo kao uslovne, i povodom njih niko nije bio stvarno zatvaran, izmenama, koje su zatvorske kazne za uvredu i klevetu zamenile novčanim, stvorena je situacija u kojoj je moguće da onima koji su za klevetu ili uvredu novčano kažnjeni, a odbiju ili nisu u mogućnosti da izrečenu novčanu kaznu plate, ova kazna bude zamenjena kaznom zatvora. U uslovima teške ekonomske krize koja je dovela u pitanje i samu finansijsku mogućnost velikog broja novinara da plate izrečene kazne, ova mogućnost preti da postane pravilo. Druga interesantna stvar je da su i slučaj Zorana Petakova, i slučaj Lasla Šaša, vezani za kritiku desnog ekstremizma, samo što je u jednom slučaju, kritiku u medijima izneo građanski aktivista, a u drugom slučaju, novinar. Dok je Petakov bio osuđen zbog mišljenja da Srpska pravoslavna crkva propagira ideologiju u kojoj se prepoznaju desni ekstremisti, te da su pojedine vladike Srpske pravoslavne crkve imale uticaj na stvaranje desničarskih ekstremističkih grupa, Laslo Šaš osuđen je zbog iznošenja kritike politike velikomađarskog nacionalizma koju zastupa vođa mađarskog desnog ekstremističkog pokreta „64 Županije“, Laslo Torockaj. U oba slučaja, kritici su bile izložene javne ličnosti, jednom, episkop Srpske pravoslavne crkve, drugi put, političar iz susedne Mađarske koji se zalaže za reviziju Trijanonskog ugovora iz 1920. godine, kojim su definisane mađarske državne granice. Obe presude krajnje su problematične sa aspekta usklađenosti sa ustavnim jemstvom slobode izražavanja, kao i sa odredbom Ustava Srbije kojom se garantuje da će srpski sudovi u ovakvim stvarima zakonske odredbe koje se tiču ljudskih prava, pa tako i prava na

slobodu izražavanja, tumačiti u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva, saglasno važećim međunarodnim standardima i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje, što bi drugim rečima trebalo da znači, saglasno praksi Evropskog suda za ljudska prava u primeni člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Slučaj Lasla Šaša bolno je pokazao koliko je Srbija izgubila odbijajući da još 2005. godine dekriminalizuje klevetu i uvredu. Punu dekriminalizaciju klevete i uvrede predvideo je tek Predlog Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika koji je prethodna vlada uputila Skupštini Srbije na usvajanje 31. januara ove godine, ali koga Narodna skupština, do svog raspuštanja pre majskih izbora ove godine, nije stigla da usvoji. U međuvremenu, neposredno po isteku perioda na koji se ovaj izveštaj odnosi, već 3. avgusta, novi predsednik Srbije, Tomislav Nikolić, doneo je odluku o pomilovanju Lasla Šaša, tako da je on pušten iz zatvora u kome je proveo dve nedelje.

2.4. Ustavni sud Srbije usvojio je 4. jula ustavnu žalbu Brankice Stanković i Verana Matića, autorke istraživačkog serijala „Insajder“, koji se emituje na Televiziji B92 i odgovornog urednika te medijske kuće, te utvrdio da je presudama bivšeg Četvrtog opštinskog suda u Beogradu i bivšeg Okružnog suda u Beogradu, iz 2008, odnosno 2009. godine, povređeno njihovo ustavom zajemčeno pravo na pravično suđenje, te naložio ponavljanje postupka po žalbi protiv prvostepene presude bivšeg Četvrtog opštinskog suda. U konkretnom slučaju, Ustavni sud je našao da je pravo novinarkе i odgovornog urednika na pravično suđenje povređeno propuštanjem i prvostepenog suda, ali i drugostepenog – u postupku po žalbi, da izvedu dokaz koji su tuženi predložili, konkretno, da službenim putem zatraže dokument Ministarstva unutrašnjih poslova na koga su se tuženi pozvali i izvrše uvid u njega, kako bi utvrdili istinitost, odnosno vernost prenosa sporne informacije.

Ovaj slučaj tiče se televizijske emisije „Insajder“, autorke Brankice Stanković, emitovane na programu Televizije B92 još u decembru 2006. godine. Emisija se bavila položajem nosilaca tužilačkih funkcija, te mogućnostima vršenja nezakonitog uticaja na njihov rad. U delu emisije koji se ticao tadašnjeg Okružnog tužioca u Beogradu, Milovana Božovića, preneto je da je njegov sin, Ivan Božović, u Beloj knjizi MUP-a opisan kao čovek veoma blizak organizovanoj kriminalnoj grupi koja tesno saraduje s crnogorskom mafijom. Ista informacija početkom 2006. godine, bila je objavljena u drugim medijima, konkretno, u dnevnom listu „Blic“. Tokom postupka, tuženi novinari tvrdili su da su proverama preko više nezavisnih policijskih izvora dobili nesumnjivu potvrdu ove informacije, ali su se istovremeno i pozvali na pravo da štite poverljivost svojih izvora. Sama Bela knjiga predstavlja skup operativnih saznanja policije o grupama i pojedincima koji se bave organizovanim kriminalom, koji se kontinuirano dopunjuje i ažurira, a javnosti je najpoznatija njena verzija iz 2003. godine, koju je tokom vanrednog stanja, proglašenog nakon atentata na predsednika vlade, Zorana Đinđića, tadašnji ministar unutrašnjih poslova, Dušan Mihajlović, delio novinarima. Brankica Stanković tvrdila je da se u konkretnom slučaju radilo o kasnijoj verziji Bele knjige, sačinjenoj nakon vanrednog stanja. O tome da takve, novije verzije Bele

knjige, postoje, javno je govorio i Ivica Dačić, nakon što je postao ministar unutrašnjih poslova 2008. godine. U konkretnom postupku, međutim, bivši Četvrti opštinski sud, iako je takav zahtev bio stavljen od tuženih, odbio je da službenim putem traži od Ministarstva unutrašnjih poslova konkretne operativne podatke, i osudio je novinare na osnovu pravila o teretu dokazivanja. Iako se u konkretnom slučaju Ustavni sud nije upuštao u ocenu da li je novinarima povređeno pravo na slobodu izražavanja na taj način što su osuđeni jedino iz razloga što u konkretnom slučaju nisu mogli da pribave dokument koji bi poslužio kao dokaz za njihove tvrdnje, a nisu mogli da ga pribave iz razloga što je taj dokument u konkretnom slučaju bio klasifikovan kao poverljiv, te kao takav novinarima objektivno nedostupan, ova presuda jeste značajna iz više razloga. Prvo, njome su novinari dobili priliku da im se u ponovljenom postupku sudi pravično. Drugo, makar i posredno, potvrđuje Ustavni sud da su sudovi dužni da utvrđuju činjenice u medijskim sporovima tako što će i službenim putem tražiti dokaze u slučajevima kad novinari, u nameri da štite svoje izvore ili zato što su im ti dokazi objektivno nedostupni, ne mogu da ih obezbede sami, nesumnjivo doprinosi slobodi izražavanja, ali i daje odgovarajuću težinu pravu novinara da štite poverljivost izvora. Ovde takođe valja reći i da u krivičnom postupku koji je vođen protiv novinarke istim povodom, krivični sud jeste tražio od Ministarstva unutrašnjih poslova uvid u operativne podatke koji se odnose na Ivana Božovića, te da je nakon što ih je i dobio, doneo presudu kojom je odbio tužbu za klevetu. Božović se na ovu presudu žalio, a predmet je tokom žalbenog postupka zastareo.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. Republička radiodifuzna agencija objavila je u dnevnom listu „Dnevnik“, 20.07.2012. godine, listu kandidata za dvanaest članova Programskog odbora Radiodifuzne ustanove Vojvodine koji se biraju na predlog Agencije iz reda profesionalnih udruženja, naučnih ustanova, religijskih zajednica, udruženja građana, nevladinih organizacija. Na listi se nalazi 16 kandidata, koje su predložili, između ostalih, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, tradicionalne crkve i verske zajednice, Akademija umetnosti u Novom Sadu, i drugi. Smisao objavljivanja liste kandidata je da se javnosti da mogućnost da se izjasni o pojedinačnim kandidatima, pre nego što RRA listu

kandidata, kao svoj predlog članova Programskog odbora, uputi Narodnoj skupštini, koja bira programske odbore i RTS-a i RTV-a.

Zakon o radiodifuziji predviđa da je Programski odbor savetodavno telo ustanova javnog radiodifuznog servisa koje zastupa interese gledalaca i slušalaca. Programski odbor razmatra ostvarivanje programske koncepcije i upućuje preporuke i sugestije generalnom direktoru i Upravnom odboru ustanove javnog radiodifuznog servisa. Po Zakonu, Programski odbor ima 19 članova koje bira Narodna skupština i to sedam iz reda narodnih poslanika, a 12, na predlog RRA. Članovi Programskog odbora ne mogu biti izabrana, imenovana ili postavljena lica u vladi ili republičkim organima, niti mogu biti članovi Saveta Agencije. Njihov mandat traje tri godine i ne mogu biti ponovo imenovani.

3. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Zakon o elektronskim komunikacijama

3.1. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Rodoljub Šabić, i Zaštitnik građana, Saša Janković, predstavili su 6. jula rezultate nadzora nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti kod operatora telefonije u Srbiji, u kontekstu ustavne garancije tajnosti komunikacija, kao i svoje preporuke za unapređenje stanja u ovoj oblasti. Poverenik i Zaštitnik građana su ocenili da praktična situacija u vezi sa zaštitom privatnosti značajno odstupa od standarda utvrđenih Ustavom Republike Srbije i relevantnim međunarodnim dokumentima. Ministarstvo unutrašnjih poslova i službe bezbednosti imaju pristup bazama podataka telefonskih operatora o tome koga su građani, kada i odakle zvali, iako po zakonu, takvog pristupa ne bi trebalo da bude bez dovole suda, što ostavlja mogućnost zloupotrebe. Poverenik i Zaštitnik građana preporučili su hitne izmene zakona, ali i primenu efikasnih organizacionih mera i IT rešenja kako bi se ubrzala prethodna sudska kontrola i odlučivanje o zahtevima za pristup komunikacijama i podacima o komunikacijama, jasnije definisanje obaveza operatora elektronskih komunikacija, kao i neizbrisivo beleženje pristupa telekomunikacijama, uz sve podatke koji su potrebni da bi se mogla izvršiti naknadna kontrola zakonitosti i pravilnosti pristupa.

Nadzor nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti kod operatora telefonije u Srbiji, pokazao je, ne samo da ministarstvo unutrašnjih poslova i službe bezbednosti, i bez dozvole suda, imaju pristup bazama podataka telefonskih operatora o tome koga su građani, kada i odakle zvali, već i da se broj takvih pojedinačnih pristupa bazama, na godišnjem nivou, meri šestocifrenim i sedmocifrenim brojkama. Takođe je utvrđeno da operatori podatke zadržavaju daleko duže od Zakonom o elektronskim komunikacijama utvrđenog roka od godinu dana. Konkretno, radi se o podacima na osnovu kojih je moguće utvrditi izvor i odredište komunikacije, njen početak, trajanje i završetak, vrste komunikacije (da li se radilo o govornom pozivu, SMS ili MMS poruci, elektronskoj pošti i slično), vrstu opreme korisnika, kao i njegovu lokaciju, ako se radilo o

mobilnoj opremi. Opasnost od ovakve prakse posebno je apostrofirana u kontekstu prava novinara da štite izvore informacija. U situaciji u kojoj je pristup ovakvim podacima od strane ministarstva unutrašnjih poslova i službi bezbednosti, slobodan i nekontrolisan, mogućnost novinara da efikasno zaštiti izvor svojih informacija u toj meri je ugrožena, da praktično ostaje samo deklarativna. Iz tog razloga je što hitnije prihvatanje i implementacija preporuka Poverenika i Zaštitnika građana od značaja ne samo za poštovanje prava na zaštitu podataka o ličnosti generalno, već i od vrlo konkretnog značaja za novinare, medije i slobodu izražavanja, budući da bi tek njihovom punom implementacijom, pravo novinara da štite tajnost svojih izvora moglo dobiti svoj puniji smisao.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je 26. jula 2012. novi Zakon o ministarstvima, kojim je predviđena drugačija raspodela nadležnosti za određena pitanja od značaja za medijski sektor unutar Vlade Republike Srbije. Nadležnosti poslednjih godinu dana objedinjenog Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva, sada su podeljene između Ministarstva kulture i informisanja, s jedne strane, i Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, s druge. Tako će Ministarstvo kulture i informisanja biti nadležno za sistem javnog informisanja; praćenje sprovođenja zakona u oblasti javnog informisanja; praćenje rada javnih preduzeća i ustanova u oblasti javnog informisanja; praćenje delatnosti stranih informativnih ustanova, stranih sredstava javnog informisanja, dopisništava i dopisnika u Republici Srbiji; informisanje nacionalnih manjina; registraciju stranih informativnih ustanova i pružanje pomoći u radu stranim novinarima i dopisnicima, a Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, za elektronske komunikacije, a posebno i za utvrđivanje predloga plana namene radio-frekvencijskih opsega i donošenje plana raspodele radio frekvencija; odlučivanje o uslovima za izdavanje pojedinačnih dozvola za korišćenje radio-frekvencija, te politiku i strategiju razvoja informacionog društva; zaštitu podataka i informacionu bezbednost.

Ostaje da se vidi kako će prekompozicija resora uticati na efikasnost i kvalitet administracije. Utisak je, međutim, kao i u odnosu na prethodnu prekompoziciju ministarstva iz 2011. godine, da i novu vladajuću većinu, kao uostalom i prethodnu, prevashodno zanima da formiranjem vlade koja će imati manji broj ministarstava, ostavi utisak posvećenosti štednji, a ne i da se državna uprava suštinski reformiše.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. *Republička radiodifuzna agencija (RRA)*

1.1. Na sednici Saveta RRA, održanoj 19. jula 2012. godine, donete su četiri odluke o oduzimanju dozvole za emitovanje programa pre isteka vremena na koje je izdata. U sva četiri slučaja, dozvole su oduzete zbog neizmirenja naknada za emitovanje programa. Bez dozvola ostali su: Radio Đerdap iz Kladova, Radio Ekos iz Vlasotinaca, Radio 013 FM iz Plandišta i Radio Vršac iz Vršca. Oduzete su i dozvole za kablovsko emitovanje programa TV Kanal D u mreži SBB-a i jednog kablovskog operatora iz Novog Sada, kao i za kablovsko emitovanje programa TOP SHOP TV.

Broj emitera u Srbiji, koji se već godinama ocenjuje kao nerealan veliki i neprilagođen uslovima nerazvijenog tržišta oglašavanja, nastavlja da se smanjuje kao posledica nemogućnosti stanica da izmiruju svoje dugove. Nažalost, iako su medijska udruženja godinama upozoravala da bi država trebalo da reaguje stimulativnim merama koje bi pospešile konsolidaciju medijskog tržišta na način koji bi obezbedio očuvanje medijskog pluralizma, mediji u Srbiji, posebno oni lokalni, nastavljaju da padaju kao snoplje pod uticajem već dugogodišnje ekonomske krize, čime se dodatno osiromašuje medijski pejzaž Srbije. Činjenica da je već deset meseci prošlo od usvajanja Medijske strategije, te da ništa nije urađeno na planu očuvanja ugroženih lokalnih medija, kao i da ni sama RRA nije preduzela mere koje su joj stajale na raspolaganju, npr. delotvornije stimulisanje društveno poželjnih sadržaja na programima, nameće obavezu da se, bez odlaganja, preispita i u kojoj meri su rešenja predviđena Medijskom strategijom održiva u uslovima kontinuiranog gašenja osiromašenih medija.

2. *Republička agencija za elektronske komunikacije (Ratel)*

2.1. Republička agencija za elektronske komunikacije objavila je početkom jula godišnji pregled tržišta telekomunikacija u Republici Srbiji za 2011. godinu. U delu pregleda koji se odnosi na distribuciju medijskih sadržaja, navodi se da se ovo tržište u 2011. godini nije bitno promenilo u svojoj strukturi i tehnologijama prenosa. U 2011. godini, za pružanje usluge distribucije medijskih sadržaja, u Srbiji je bilo registrovano 82 operatora koji su svoje usluge pružali preko sledećih javnih telekomunikacionih mreža: preko kablovskih mreža (koaksijalnih, hibridnih i optičkih) – 76 operatora; preko javne fiksne telefonske mreže – 3 IPTV operatora i preko satelitske mreže (Direct to home) – 3 operatora. Najveći operator ostao je SBB, sa više od 50%

tržišta, dok od registrovana 82 operatora, sedam najvećih (SBB, PTT, Telekom Srbija, Kopernikus, I.KOM, Digi SAT i Radijus Vektor), zajedno zauzimaju oko 88% tržišta (mereno brojem pretplatnika), pri čemu najveću godišnju stopu rasta beleži Telekom Srbija u IPTV segmentu. Ukupan broj pretplatnika usluge distribucije medijskih sadržaja nastavlja trend rasta iz prethodnih godina i u 2011. godini iznosi nešto više od 1,3 miliona, što je za 6,7% više u poređenju sa 2010. godinom. Penetracija iznosi 53% ukupnog broja domaćinstava. Od navedenih nešto više od 1,3 miliona domaćinstava, oko milion ih je kablovskih pretplatnika, oko 210 hiljada satelitskih DTH, i oko 120 hiljada IPTV pretplatnika. Pored broja pretplatnika, porastao je i prihod operatora, za 16% u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je oko 10,3 milijardi dinara. Rast prihoda Ratel objašnjava većim brojem pretplatnika, uvođenjem dodatnih usluga i rastom cena. Ratel u pregledu tržišta navodi i da je došlo i do rasta investicija. Takođe, navodi i „primetno poboljšanje kvaliteta pružanja usluge i odnosa sa krajnjim korisnicima“. Analizirajući podatke i upoređujući ih sa onima iz prethodnih godina, Ratel zaključuje da tržište distribucije medijskih sadržaja još uvek nije dostiglo svoju punu zrelost i da će se i u narednom periodu intenzivno razvijati. Ratel zapaža značajno brži rast broja pretplatnika IPTV u odnosu na rast broja KDS pretplatnika, iz čega zaključuje da je u narednom periodu moguće očekivati promenu ukupne slike tržišta distribucije medijskih sadržaja, odnosno da će potencijalno visok broj IPTV pretplatnika izvršiti konkurentski pritisak na KDS operatore, što će doprineti kvalitativnom razvoju tržišta i za posledicu imati znatno bolji kvalitet, veću raznovrsnost sadržaja i smanjenje cena usluga.

U odnosu na zemaljsku radiodifuziju, posebno je interesantan deo izveštaja koji se odnosi na piratske emitere. Ratel navodi da je, na dan 31.12.2011. godine, u Srbiji bilo 47 piratskih emitera u etru, od čega 4 TV i 43 radio stanice. Sudeći po spisku, najgora situacija sa piratima je u Novom Sadu, u kome je zabeleženo čak 9 piratskih radio stanica. Ratel je nastavio da ažurira spiskove pirata i tokom godine, tako da je po spisku iz jula, piratskih predajnika ukupno 51, od čega čak 11 predajnika emituje program Radio Fokusa, nacionalne stanice koja je i nakon oduzimanja dozvole zbog neizmirenih naknada, nastavila sa piratskim emitovanjem. Činjenica da u Srbiji opstaje piratska nacionalna radio mreža sa čak 11 predajnika (u Vranju, na Fruškoj Gori, u Kruševcu, Vršcu, Subotici, Novom Beogradu, Valjevu, Kragujevcu, Pirotu, Sevojnu i u okolini Trstenika), pokazuje poražavajuće razmere nespremnosti ili nesposobnosti sistema da se bori sa radio piraterijom.

3. Savet za štampu

Komisija za žalbe Saveta za štampu, na sednici održanoj 26.7.2012. godine, jednoglasno je donela odluku da je dnevni list „Blic“, tekstom „Psihijatrijski bolesnik izvršio samoubistvo“, objavljenim 23.6.2012. godine, prekršio Kodeks novinara Srbije i to odredbe kojima je propisana obaveza novinara „da poštuju privatnost, dostojanstvo i integritet ljudi o kojima pišu“, odnosno da

„izbegavaju spekulacije i prenošenje stavova u izveštavanju o nesrećama i tragedijama u kojima ima stradalih ili su teško pogođeni materijalni i drugi interesi građana“. U konkretnom slučaju, žalbu na tekst objavljen u „Blicu“ podnela je majka osobe koja se ubila, navodeći da se njen sin u spornoj informaciji, bez ikakvog objašnjenja, naziva psihijatrijskim bolesnikom, iako je zapravo ratni vojni invalid. Ona je istakla i da je njegova privatnost i privatnost porodice narušena i time što je objavljeno i njegovo ime i naziv naselja u kojem je živeo i naglasila da nijedan novinar nije ni pokušao da od porodice dobije bilo kakvu informaciju ili proveri podatke. Mišljenje da je reč o „psihijatrijskom bolesniku“ izneo je načelnik policije u Kruševcu, pozivajući se na saznanje te službe. Ideničan tekst objavljen je u još nekim medijima, koji nisu u nadležnosti Saveta za štampu, a sve budući da se zapravo radilo o agencijskoj vesti novinske agencije „Tanjug“. Komisija je našla da, saglasno odredbama Kodeksa novinara Srbije, čak i ukoliko nadležni državni organi objave podatke koji spadaju u domen privatnosti počinioca ili žrtve, mediji tu informaciju ne smeju da prenose. „Greška državnih organa ne podrazumeva ‘dozvolu’ za kršenje etičkih principa profesije“, navodi se u Kodeksu, pa su članovi Komisije smatrali da i u ovom slučaju ne može biti opravdanje to što informacija potiče od načelnika policije. Komisija je dalje utvrdila i da je, takođe u skladu sa odredbama Kodeksa novinara Srbije, svaki medij odgovoran za agencijske vesti koje objavljuje, pa je zaključeno da je i „Blic“ odgovoran za kršenje Kodeksa, bez obzira što je preneo informaciju agencije Tanjug. U konkretnom slučaju, nije poznato da li je porodica stradalog podnela redovnom sudu tužbe protiv novinske agencije „Tanjug“ ili drugih medija koji su preneli spornu informaciju, ali je izvesno da bi sud mogao odlučiti i drugačije od Komisije za žalbe, polazeći od činjenice da Zakon o javnom informisanju izričito propisuje da medij ne može odgovarati za štetu ako je neistinita ili nepotpuna informacija verno preneti od nadležnog državnog organa.

DRŽAVNI ORGANI

4. *Vlada Republike Srbije*

Nova Vlada Republike Srbije izabrana je na sednici Narodne skupštine Republike Srbije, održanoj 27. jula 2012. godine. Čine je koalicije okupljene oko Srpske napredne stranke, Socijalističke partije Srbije, Ujedinjenih regiona Srbije, kao i Socijaldemokratska partija Srbije i Stranka demokratske akcije. Vlada, kao što je navedeno u delu ovog izveštaja koji se odnosi na monitoring procesa usvajanja novih zakona, odnosno, konkretno, na novi Zakon o ministarstvima, za razliku od prethodne, nema objedinjeni resor koji bi pokrивao istovremeno i medije i elektronske komunikacije, budući da su elektronske komunikacije sada pripojene ministarstvu trgovine. Za ministra kulture i informisanja izabran je Bratislav Petković, reditelj, dramski pisac, osnivač i vlasnik „Muzeja automobila“ i kamerne scene „Moderna garaža“. Elektronske komunikacije, od značaja za elektronske medije budući da pokrivaju mreže za distribuciju medijskih sadržaja, biće u nadležnosti Rasima Ljajića, potpredsednika Vlade i ministra spoljne i unutrašnje trgovine i

telekomunikacija. Ljajić je bio i u prethodnoj vladi, u kojoj je vodio resor rada i socijalne politike. Preostala kadrovska rešenja nove vlade, odnosno ko će biti nadležni državni sekretari i pomoćnici ministara, još nisu poznata.

5. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Rodoljub Šabić, saopštio je 4. jula da je počeo rad na izradi modela Zakona o zaštiti uzbunjivača (duvača u pištaljku, insajdera, whistle-blower-a). Šabić je saopštio da je zaštita uzbunjivača jedna od najvažnijih pretpostavki za ostvarivanje rezultata u borbi protiv korupcije. Poverenik je podsetio da je Rezolucijom 1729 (2010), od 29. aprila 2010. godine, Parlamentarna skupština Saveta Evrope pozvala sve države članice da preispitaju svoje odgovarajuće propise i obezbede adekvatnu zaštitu uzbunjivača. Poverenik očekuje da će se u narednih godinu dana, uz angažman relevantnih domaćih i stranih stručnjaka, ozbiljnu analizu međunarodnih i uporedno-pravnih rešenja, te organizaciju međunarodnog ekspertskeg skupa koji će za temu imati zaštitu uzbunjivača, doći do kvalitetnog modela Zakona o zaštiti uzbunjivača, koji bi nakon javne rasprave mogao biti ponuđen vladi i Skupštini na usvajanje.

Sveobuhvatna regulacija zaštite uzbunjivača od značaja je i za medijski sektor, zato što pokriva, između ostalog, i pitanja zaštite novinarskih izvora. Rezolucija 1729 (2010) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, pored sveobuhvatnosti, insistira i na širokoj definiciji pojma uzbunjivača, tako da obuhvati sve one koji, u dobroj veri, upozoravaju na različite vrste nezakonitih ponašanja, uključujući i povrede ljudskih prava kojima se ugrožavaju život, zdravlje ili drugi legitimni interesi pojedinaca, ne samo od strane organa javne vlasti, uključujući vojsku i tajne službe, već i od strane privatnih kompanija. Regulacija zaštite uzbunjivača nužno mora obuhvatiti pitanja iz oblasti radnog prava, kako bi uzbunjivači bili adekvatno zaštićeni od otpuštanja i šikaniranja na radnom mestu, krivičnog i krivično-procesnog prava, kako bi se obezbedila zaštita od krivičnog progona uzbunjivača za klevetu, povredu službene ili poslovne tajne, kao i adekvatna zaštita svedoka, te medijskog prava, posebno u odnosu na zaštitu novinarskih izvora, ali i specifične anti-koruptivne mere, po ugledu na one predviđene Građanskopravnom konvencijom o korupciji Saveta Evrope (ETS No. 174). Podsetimo, Konvenciju je Srbija ratifikovala 2007. godine, Zakonom o potvrđivanju Građanskopravne konvencije o korupciji („Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori“, br. 102/2007). O meri u kojoj je neophodno da ovaj projekat Poverenika uspe, posebno u odnosu na zaštitu slobode izražavanja, svedoči i deo ovog izveštaja koji se odnosi na implementaciju Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i Zakona o elektronskim komunikacijama, a iz koga nedvosmisleno proizilazi da se u Srbiji pravo novinara da štite svoje izvore poštuje samo deklarativno, odnosno da se isto može lako zaobići i da se zaobilazi, narušavanjem tajnosti novinarskih komunikacija.

KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

6. *Organizacija muzičkih autora Srbije – Sokoje*

Nakon što se ANEM obratio Zavodu za intelektualnu svojinu sa zahtevom da izvrši nadzor nad radom Sokoja na taj način što će utvrditi šta je dovelo do fakturisanja po iznosima u koje nisu uračunati popusti koje je, po saznanjima ANEM-a, Upravni odbor Sokoja već odobrio, Zavod je zakazao novi sastanak predstavnika Sokoja i ANEM-a, 17. jula. Podsetimo, prethodno je nova Tarifa naknada koje naplaćuje Sokoje po osnovu emitovanja muzičkih dela na radio i televizijskim stanicama stupila na pravnu snagu početkom 2012. godine. Reč je o tarifi koju je odredio Upravni odbor Sokoja, budući da pregovori sa ANEM-om, kao reprezentativnim udruženjem korisnika, nisu urodili plodom, i koja podrazumeva drastično i višestruko povećanje iznosa minimalnih naknada za korišćenje muzičkih dela. Sokoje i ANEM ušli su u nove pregovore, ovoga puta o popustima na Tarifom utvrđene iznose minimalne naknade, a onda su krajem juna, stanice počele da dobijaju fakture za januar i februar, obračunate sa manjim popustima od onih o kojima se pregovaralo. Na sastanku u Zavodu za intelektualnu svojinu, Sokoje je za period počev od marta 2012, ponudio više popuste od onih predviđenih već ispostavljenim fakturama za januar i februar. Na konkretnom primeru, popusti bi značili da npr. radio stanica u mestu od do 100.000 stanovnika u istočnoj ili južnoj Srbiji, naknadu po osnovu emitovanja muzičkih dela na radiju, plaća 11.550,00 dinara mesečno, umesto 23.100,00 koliko bi morala da plati po važećoj tarifi. Očekuje se da konačni sporazum o popustima na tarifu bude potpisan tokom avgusta.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Javno preduzeće „Emisiona tehnika i veze“ najavilo je, početkom jula, da će do donošenja zvaničnog sertifikata od strane države, testirati prijemnu opremu (STB uređaje i TV aparate) za sve uvoznike i distributere u Srbiji koji to žele. Uređajima koji zadovoljavaju propisane norme, izdavaće nalepnicu kojom se garantuje (i uvoznicima i kupcima) prijem DVB-T2 signala. Ova najava došla je kao prilično iznenađenje. Pre svega, ona najavljuje donošenje zvaničnog sertifikata za STB uređaje i TV aparate od strane države. Ovakva najava je u suprotnosti sa važećim Pravilnikom o radio opremi i telekomunikacionoj terminalnoj opremi („Službeni glasnik RS“, br. 11/2012), donetim na osnovu Zakona o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usaglašenosti („Službeni glasnik RS“, br. 36/2009), kojim je izričito predviđeno da se Pravilnik, pa tako ni sam postupak ocene usaglašenosti, ne primenjuje na radio i televizijske prijemnike namenjene isključivo za prijem radio i televizijskih programa. Upravo imajući navedeno u vidu, ministarstvo je specifikaciju minimalnih tehničkih zahteva uređaja za prijem digitalnog terestričkog televizijskog signala u Republici Srbiji, uputstvom o načinu i proceduri ispitivanja

uređaja (STB i digitalnih TV prijemnika) u cilju procene ispunjenosti uslova za prijem digitalnog terestričkog televizijskog signala u Republici Srbiji, propisalo samo u formi neobavezujuće preporuke. Sledeći korak trebalo je da bude definisanje mehanizma kojim bi država neposredno, a ne ETV ili bilo koje pojedinačno preduzeće, ustupanjem proizvođačima i prodavcima opreme prava na korišćenje odgovarajuće oznake u odnosu na opremu koja ispunjava minimalne tehničke zahteve, olakšala građanima snalaženje u odnosu na opremu različitih tehničkih standarda dostupnu na tržištu. Ovakav izlet ETV-a kojim on sada svojom nalepnicom garantuje nešto za šta zapravo nije nadležan, pretili da izazove zabunu kod potrošača, odnosno situaciju u kojoj građani i dalje neće znati šta koja oznaka znači i šta svaka konkretna etiketa na pojedinačnom proizvodu zapravo garantuje. Kako bi se šteta izbegla, neophodno je da država što pre krene sa svojim modelom označavanja opreme koja ispunjava minimalne tehničke zahteve za prijem digitalnog terestričkog televizijskog signala, kao i da se taj model označavanja opreme što bolje promoviše.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Proces privatizacije i dalje stoji, čekajući novu vladu i stavove koje bi ona trebalo da zauzme po pitanju preostalih medija u kojima država vlasnički učestvuje. Ono što se o tim stavovima moglo zaključiti iz izjava lidera nove skupštinske većine o prodaji udela u izdavaču dnevnog lista „Politika“, može samo da zabrine. Naime, u kontekstu najavljenog povlačenja nemačke WAZ medijske grupe iz srpskih medija (WAZ pored udela u „Politici“, učestvuje i u vlasništvu novosadskog „Dnevnika“, a neuspešno je pokušavao da preuzme i „Novosti“), mediji su sredinom jula preneli da je ova kompanija ruskoj „East media group“ iz Moskve prodala 50 odsto udela u preduzeću „Politika novine i magazini“ za ukupno 4,7 miliona evra. Prodaja je usledila nakon što državna „Politika“ a.d., koja je vlasnik preostalih 50 odsto u „Politika novine i magazini“, nije iskoristila svoje pravo preče kupovine. Kontroverzu je izazvala činjenica da je „East media group“ iz Moskve potpuno nepoznato preduzeće, što je uzrokovalo sumnju da se iza njega zapravo krije neko od domaćih tajkuna povezanih sa Demokratskom strankom koja nakon izbora odlazi u opoziciju. Prodaja WAZ-ovog udela u „Politici“ može se posmatrati iz dva ugla. Jedan se tiče transparentnosti medijskog vlasništva. Podsetimo, u Srbiji je još 2008, odnosno 2009. godine, vođena javna rasprava o Zakonu o javnosti i nedozvoljenom objedinjavanju vlasništva javnih glasila, ali nacrt koji je tada pripremljen nikada nije ušao u skupštinsku proceduru. Tim nacrtom bilo je predviđeno da se nominalni vlasnici i lica za koja nominalni vlasnici drže udele u medijima, smatraju povezanim licima, kao i da se podaci o licima za koja nominalni vlasnici drže udele u medijima obavezno upisuju u medijski registar. Kako taj nacrt nije postao zakon, tako ni obaveza upisivanja u registar lica za koja nominalni vlasnici drže udele ne postoji. U tom smislu, čak i da „East media group“ iz Moskve jeste samo nominalni suvlasnik „Politike“, on nije u obavezi da obelodani informacije o licima za koja drži udeo. No, dok je sa jedne strane činjenica da

transparentnost medijskog vlasništva u Srbiji objektivno nije obezbeđena u dovoljnoj meri, ono što brine u vezi sa reakcijom lidera nove skupštinske većine na prodaju WAZ-ovog udela u „Politici“, jeste okolnost da ta većina pokazuje ambiciju da kontroliše čak i promet već privatizovanih udela u medijima. Ako je nova vlast toliko zabrinuta što 50% udela u „Politici“, koji je već privatizovan, prelazi, mimo njene kontrole, iz vlasništva jedne strane privatne kompanije u vlasništvo druge strane privatne kompanije, postavlja se pitanje kako će se ta ista vlast, očigledno željna da apsolutno kontroliše ko poseduje udele u medijima, pomiriti sa privatizacijom preostalih državnih 50% udela u „Politici“, odnosno, sa gubitkom državnog vlasničkog udela, pa samim tim i kontrole po osnovu vlasništva, u preostalim neprivatizovanim medijima uopšte. Izgleda da nas u budućnosti čeka težak posao postizanja pravog balansa između opravdane potrebe da se obezbedi transparentnost medijskog vlasništva, s jedne strane, i ambicije vladajuće oligarhije da, pravdajući to zahtevima transparentnosti, kontroliše da vlasnici medija postaju samo oni koji bi im bili politički saveznici, a ne i neko drugi – s druge strane.

VII ZAKLJUČAK

I u svojim ranijim izveštajima pisali smo o tome da novu vladu, koja je napokon izabrana 27. jula 2012. godine, u medijskoj sferi očekuje krajnje ozbiljan posao. Biće neophodno raditi paralelno i na reformi regulatornog okvira, i na povlačenju države iz medijskog vlasništva, i na redefinisavanju javnih medijskih servisa, i na kontroli državne pomoći, i na suzbijanju monopola na medijskom i povezanim tržištima, kao što su tržišta oglašavanja i distribucije medijskih sadržaja. Ono što, međutim, nastavlja da brine, jeste to što lideri nove vladajuće koalicije nastavljaju da šalju kontradiktorne, ili makar nejasne poruke, o svojim namerama u ovoj sferi. Tako, na primer, nakon prošlomesečne najave potpune deregulacije u medijskom sektoru, Aleksandar Vučić, u međuvremenu izabran za prvog potpredsednika vlade zaduženog za odbranu, bezbednost i borbu protiv korupcije i kriminala i za ministra odbrane, sada najavljuje istragu povodom kupoprodaje 50 odsto vlasništva „Politike“. Vučić je optužio privatnu kompaniju „Farmakom“ da je „po direktnom nalogu vrha Demokratske stranke“ kupila udeo u „Politici“. Vučić takođe tvrdi da „Farmakom“ bankama duguje gotovo 400 miliona evra (mediji su preneli da je 50% udela u „Politici“ kupljeno za 4,7 miliona evra), a da je kredite dobijala od banaka pod kontrolom DS-a. Ono što ostaje nejasno u čitavoj ovoj priči jeste šta nova vlast zapravo namerava da istraži i za šta planira da se založi. Ako bi se založila za mehanizme koji bi garantovali transparentnije medijsko vlasništvo, u tome bi je svakako trebalo podržati. Ako bi se založila za strožu, nezavisnu kontrolu bankarskog sektora i njegovo oslobađanje od političkih stega koje su dovele do toga da se loše obezbeđeni krediti daju prezaduženim medijskim kompanijama bliskim vlasti, kako bi političari na taj način obezbedili uticaj na uređivačku politiku, takođe bi je trebalo podržati. Ako je, sa druge strane, problem isključivo u tome da nova vlast ne prihvata gubitak mehanizama kontrole koje je

očekivala da će imati nad pojedinim medijima, onda se opravdano može postaviti pitanje iskrenosti njene namere da reformiše medijski sektor na način koji će garantovati medijski pluralizam i medijske slobode u Srbiji. Nesposobnost svih vlada nakon demokratskih promena 2000. godine da medijski sektor na taj način reformišu, i jeste dovela do toga da brojna istraživanja stanja medijskih sloboda u Srbiji pokazuju da poslednjih nekoliko godina u ovoj oblasti napretka nema, odnosno da Srbija stagnira ili čak i nazaduje.